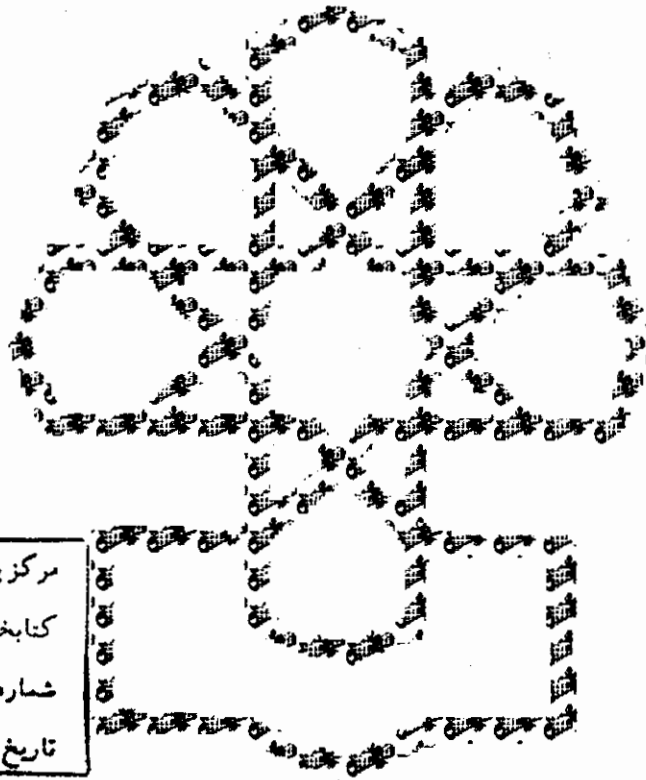

فصلی در باب فرهنگ عمومی

(با نگاهی به رهنمودهای مقام معظم رهبری)

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
کتابخانه و واحد اسناد و اطلاع‌رسانی ماری
شماره: ۷۲۴۲
تاریخ: ۱۳۷۴/۰۳/۱۵

معاونت پژوهشی
شهریور ماه ۱۳۷۴

کار: دپارتمان بررسی‌های اجتماعی - سیاسی

کد گزارش: ۱۱۰۰۸۵۷

فهرست مطالب

- بحث اول - تأکید مقام معظم رهبری در خصوص مقوله فرهنگ عمومی
- بحث دوم - ضرورت دخالت دولتها در امر فرهنگ عمومی
- بحث سوم - بررسی روند شاخصهای فرهنگی کشور در طی سالهای برنامه اول توسعه و مقایسه آن با سایر کشورها
- بحث چهارم - بررسی پروژه‌های تولید کاغذ در کشور
- بحث پنجم - بررسی روند شاخصهای آموزشی در طی سالهای ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۲
- بحث ششم - نگاهی به برنامه دوم از زاویه شاخصهای فرهنگی

بحث اول - تأکیدات مقام معظم رهبری درخصوص فرهنگ عمومی

مقام معظم رهبری در سخنان ماههای اخیر خود بر مقوله فرهنگ عمومی جامعه تأکید بسیاری داشته‌اند. ایشان اخلاقیات فردی و اجتماعی مردم یک جامعه را وجه مهم و اساسی فرهنگ عمومی قید کرده و متصل کردن زمینه‌های ذهنی، فکری و عاطفی مردم به معارف صحیح، اصلاح فرهنگ و بینش مردم و دفاع از ارزشهای اسلامی را مورد تأکید قرار دادند.

فرازهایی از سخنان ایشان در دیدار با اعضای شوراهای فرهنگ عمومی مراکز استانهای سراسر کشور به شرح زیر می‌باشد:

«فرهنگ عمومی دو بخش دارد، یک بخش آن چیزهایی است که خیلی بارز و ظاهر است و جلوی چشم ماست و با سرنوشت یک ملت سروکار پیدا می‌کند مثلاً لباس و شکل آن که جزو فرهنگ عمومی است. تأثیر این نوع فرهنگ بر روی سرنوشت ملت، بلند مدت است. نوع دیگری از نمونه‌های فرهنگ عمومی وجود دارد که تأثیرش فوری و محسوس است، اگر چه خودش خیلی محسوس نیست. عمده این نوع فرهنگ، اخلاقیات فردی و اجتماعی مردم یک جامعه است. مثلاً وقت شناسی، وجدان کاری، خطرپذیری، صبر و مهمان دوستی.»

«معرفت طبیعت، انسان و تاریخ و شناخت راههای زندگی و تعامل خوب و برادرانه به فرهنگ مربوط است و هیچ دستگاه قدرتمندی بدون آنکه بتواند فرهنگ و بینش مردم را اصلاح کند نمی‌تواند این ارزشها و اخلاقیات را در جامعه به وجود آورد.»

«کتاب باید برای اصلاح فرهنگ عمومی منتشر شود، فیلم باید برای اصلاح فرهنگ اسلامی ساخته شود، هنر باید در جهت فرهنگ عمومی هدایت بشود. صدا و سیما باید دائماً برای فرهنگ عمومی کار کند.»

مهمترین مواردی که در سخنان مقام معظم رهبری به آن تأکید شده و مسؤولان کشور موظف به انجام آن شده‌اند به شرح زیر است:

- (۱) - دفاع از ارزشهای اسلامی؛
- (۲) - زنده نگهداشتن مفاخر ارزشی نظام اسلامی؛
- (۳) - تحقق فرهنگ وجدان کاری و انضباط اقتصادی؛
- (۴) - متصل کردن زمینه‌های ذهنی، فکری و عاطفی مردم به معارف صحیح؛
- (۵) - تأکید بر گرایش هرچه بیشتر اقشار جامعه با کتاب و کتابخوانی؛
- (۶) - اهتمام هرچه بیشتر در امر تولید داخلی کاغذ، انتشارات کتاب و تولید فیلم؛
- (۷) - حرکت صدا و سیما در جهت اصلاح فرهنگ عمومی.

همان گونه که ملاحظه می‌شود تأکیدات مقام معظم رهبری عمدتاً بر مسأله اصلاح فرهنگ عمومی جامعه است. اساساً فرهنگ عمومی یکی از مهمترین ابعاد زندگی مردم یک جامعه بوده و حیطة اصلی برنامه‌ریزی دولتها نیز همان پدیده‌ها و رخدادهایی است که در قالب فرهنگ عمومی وجود دارد.

بحث دوم - ضرورت دخالت دولتها در امر فرهنگ عمومی

زندگی فرهنگی مردم یا فرهنگ عمومی هرچند فقط به عنوان بخشی از فرهنگ در تعاریف جامعه‌شناسان از این مفهوم ملحوظ است، اما خود به عنوان یک کل و یک مجموعه کامل در دنیای امروز مورد نظر محققان و به ویژه دولتها قرار دارد و نقطه کانونی غالب استراتژیها و برنامه‌ریزیهای توسعه فرهنگی شده است. در بحثهای مربوط به سیاست و برنامه‌ریزی فرهنگی، موضوع ارتقای کیفیت فرهنگ عمومی مورد نظر است، و دولتها و سازمانهای بین‌المللی کوشش زیادی صرف آن می‌نمایند.

دلایل ضرورت توجه دولتها به مسائل فرهنگ عمومی را به این شرح می‌توان بیان نمود:

۱- ضرورت ارتقاء سطح آگاهیها و مهارتهای عمومی مردم

موفقیت برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی تا حد زیادی مشروط به مشارکت عامه مردم در این برنامه‌هاست. اساساً مشکلی که امروزه کشورهای در حال توسعه در زمینه فرهنگی با آن مواجه‌اند، کمبود تعداد کتابخانه‌ها، سینماها و سالنهای نمایش نیست. مشکل اساسی این است که مردم خود را ملزم به رعایت مقررات و قوانین نمی‌بینند، نسبت به اجرای تصمیمهای اقتصادی و اجتماعی بی‌تفاوتند و در زندگی فرهنگی جامعه خود مشارکت ندارند؛ مشارکتی که تحقق آن به بالا رفتن سطح آگاهیهای مردم بستگی دارد.

۲- تأکید بر عناصر وحدت بخش ملی

دولتها باید مشوق و تقویت کننده ارزشها، هنجارها، سنتها و شعایری باشند که احساس مشترکی را در مردم برمی‌انگیزد و انسجام ملی را تقویت می‌کند. به علاوه هر کشوری یک واحد ملی است که در تعامل با کشورهای دیگر باید به عنوان یک واحد مستقل سیاسی - فرهنگی عمل کند. از این رو تقویت عناصر فرهنگی خاص یک ملت اهمیت بسیاری دارد.

۳- برنامه‌ریزی اوقات فراغت

امروزه دولتها به اهمیت برنامه‌ریزی اوقات فراغت پی برده‌اند و چارچوب فعالیتهای فرهنگی، هنری و تفریحی را تعیین کرده و بر ذوق و سلیقه و احساسهای زیبا شناختی مردم تأثیر می‌گذارند. تعیین الگوهای اوقات فراغت یکی از ابزارهای کنترل و نظارت دولت محسوب می‌شود. دولتها با نظارت بر برنامه‌های رادیو و تلویزیون، نشریه‌ها، سینماها، تئاترها، نمایشگاهها و سایر مراکز فرهنگی در واقع ذوق و سلیقه مردم را در جهتی که مطلوب می‌دانند به پیش می‌برند.

گفتیم که فرهنگ عمومی یکی از مهمترین ابعاد زندگی مردم یک جامعه است و در دنیای امروز مورد توجه دولتها قرار دارد. در ایران نیز این مقوله از سوی مقام معظم رهبری مورد تأکید قرار گرفته و دولت موظف به ارتقای سطح کیفی آن شده است. در ادامه روند شاخصهای فرهنگی کشور مورد بررسی قرار می‌گیرد.

بحث سوم - نگاهی به روند چند شاخص فرهنگی در برنامه اول و مقایسه با سایر کشورها

شاخصهای عمده فرهنگ عمومی کشور و روند آنها طی سالهای برنامه اول توسعه در جدول

شماره (۱) نشان داده شده است. بررسی روند شاخصهای مزبور نشان می‌دهد که:

۱- انتشار کتاب از ۷۸۴۸ عنوان در سال ۱۳۶۸ به ۹۳۳۴ عنوان در سال ۱۳۷۲ رسیده است. متوسط نرخ

رشد سالانه این شاخص در طی سالهای فوق ۴/۴ درصد بوده است.

۲- تولید کتاب کودکان و نوجوانان از متوسط نرخ رشد سالانه ۶/۸- درصد در طی سالهای فوق برخوردار بوده است. به عبارت دیگر تولید کتاب کودکان و نوجوانان از ۴/۹ میلیون جلد در سال ۱۳۶۸ به ۳/۷ میلیون جلد در سال ۱۳۷۲ کاهش یافته است.

۳- تیراژ مطبوعات و اجرای نمایشهای تأثیری به ترتیب با متوسط نرخهای رشد سالانه ۲۵ درصد و ۶۲ درصد افزایش یافته‌اند.

۴- آموزشهای آزاد هنری از ۱۴ هزار نفر در سال ۱۳۶۸ به ۵۰ هزار نفر در سال ۱۳۷۲ و آموزش قاریان قرآن کریم نیز از ۶ هزار نفر در سال ۱۳۶۹ به ۲۰ هزار نفر در سال ۱۳۷۲ افزایش یافته است.

بررسی روند شاخصهای فوق به طور کلی نشان دهنده کوششهای ارزنده به ویژه در طول برنامه اول می‌باشد. این در حالی است که علی‌رغم این بهبود نسبی، شاخصهای فرهنگی ایران هنوز فاصله قابل توجهی با شاخصهای متناظر در سایر کشورهای جهان دارد. برای نمونه مقایسه برخی شاخصهای فرهنگی ایران با کشورهای دیگر (در سال ۱۹۹۰) نشان‌دهنده موارد زیر می‌باشد:^(۱)

۱- به لحاظ مصرف سرانه انواع کاغذ در بین ۵۶ کشور جهان، ایران در ردیف چهل و هشتم (با ۲/۱ کیلوگرم برای هر نفر در سال) قرار دارد.

۲- به لحاظ تعداد عناوین مجلات و نشریات در بین ۵۴ کشور، ایران در ردیف سی و دوم قرار دارد. سرانه ایران در بین سرانه‌های مذکور در ردیف بیست و هشتم قرار دارد.

۳- به لحاظ تعداد عناوین نشریات عمومی و تخصصی، ایران در بین ۲۹ کشور نمونه‌گیری شده در ردیف بیستم واقع گردیده است.

۴- به لحاظ سرانه گیرنده‌های تلویزیونی، در بین ۶۲ کشور ایران در ردیف پنجاه و پنجم قرار دارد.

۵- به لحاظ تعداد کتابخانه‌ها، ایران در بین ۴۵ کشور در مرتبه بیست و هفتم قرار دارد.

۶- به لحاظ تعداد کتابهای موجود در کتابخانه، ایران در بین ایران کشور در ردیف سی و هفتم قرار دارد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود به لحاظ شاخصهای کمی فرهنگی، هنوز فاصله قابل توجهی با سایر کشورهای جهان وجود دارد. و این امر ضرورت تلاش بیشتر دولت و مسؤولان را در گسترش امکانات فرهنگی جامعه نشان می‌دهد.

علاوه بر شاخصهای کمی فوق، دو شاخص کیفی نیز در مقوله فرهنگ عمومی وجود دارد که در سخنان مقام معظم رهبری مورد تأکید قرار گرفته است. این دو مقوله «وجدان کاری» و «انضباط اقتصادی» می‌باشد.

وجدان کاری مقوله پیچیده‌ای است که در دنیای امروز در بسیاری از جوامع مورد توجه قرار گرفته است. این در حالی است که در ایران هیچگاه به طور جدی به این مقوله پرداخته نشده و در سطح حکومتی نیز برای اولین بار از سوی مقام معظم رهبری مورد تأکید قرار گرفته است. پس از تأکیدات مقام معظم رهبری در این خصوص مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی در صدد کمی کردن این شاخص از طریق ساختن مدل مناسب و یافتن روند تغییرات آن در جامعه است. از این طریق در سطح ملی و استانی و نیز در

۱- شاخصهای فوق از گزارش «سیری در مؤلفه‌های فرهنگی جهان» وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تابستان ۱۳۷۲، استخراج شده است.

سطح دستگاهها و ارگانهای اجرایی، وضعیت و روند شاخص فوق متأسفانه را می توان به دست آورد. مقوله انضباط اقتصادی نیز در مطالعه مستقل دیگری در دست بررسی است. هدف از این بررسی به دست آوردن شاخصهای کمی در این زمینه می باشد. قابل ذکر است در خصوص دو مقوله فوق اخیراً یک نظر سنجی از نمایندگان محترم مجلس انجام شده، لیکن، نظر سنجی فوق متأسفانه حاوی هیچ رهنمود مشخصی نبوده است. امید می رود تا پایان سال جاری با اتمام دو مطالعه نامبرده روابط کمی لازم در خصوص دو مقوله مزبور به دست آید.

بحث چهارم - بررسی پروژه های تولید کاغذ در کشور

همان طور که در بحث سوم گزارش ذکر شد، در سال ۱۹۹۰ ایران به لحاظ مصرف سرانه انواع کاغذ در میان ۵۶ کشور جهان در ردیف چهل و هشتم قرار داشته و سرانه مصرف انواع کاغذ در ایران تنها ۲/۱ کیلوگرم برای هر نفر در سال است.

بررسی وضعیت پروژه های تولید کاغذ در کشور نشان می دهد که این پروژه ها در شرایط نامساعدی قرار داشته و مشابه بسیاری از پروژه های صنعتی کشور در وضعیت مطلوبی به سر نمی برند. برای مثال پروژه کاغذ کارون، با گذشت حدود بیست سال، و صرف هزینه های گزاف هنوز در مراحل بسیار ابتدایی قرار دارد، به طوری که حتی مرحله انتخاب نوع تکنولوژی رانیز سپری نکرده است!

پروژه کاغذ مازندران نیز که در شهرستان ساری اجرا می شود، متأسفانه به دلیل ضعفهای اجرایی و عدم پرداخت به موقع ارز، ماشین آلاتی که آماده حمل به کشور بود، حراج شد. این پروژه در واقع به مدت ۱۵ سال در جا می زد و حسب اطلاعات به دست آمده اخیراً همان ماشین آلات گذشته با صرف هزینه های چند برابر، از طریق برخی واسطه ها، مجدداً گشایش اعتبار شده است. این پروژه اگر در سال ۷۵ به بهره برداری برسد، عمری ۲۵ ساله خواهد داشت!

کارخانه کاغذ پارس تنها کارخانه تولید کاغذ در کشور است^(۱) و از سال ۱۳۴۷ به مرحله تولید رسیده است. این کارخانه سالهاست که برای افزایش ظرفیت تا میزان ۲۰ درصد منتظر ۳ میلیون دلار اعتبار ارزی بوده است که تخصیص این میزان ارز سالها به طول انجامیده و به تازگی تخصیص داده شده است.

البته تعدادی دیگر از پروژه های کاغذ کشور، در کشت و صنعتهای بزرگ نیشکر در خوزستان ملحوظ شده است که به دلیل ضعفهای موجود و عدم برخورد فعال از سوی دستگاههای نظارت کننده و بعید به نظر می رسد به این زودیها به تولید برسد.

قابل ذکر است به تازگی مرکز پژوهشها، طرح تولید کاغذ اوکالیپتوس در منطقه بهبهان را بنا به تقاضای نماینده محترم این شهر تهیه و به ایشان ارائه نموده است. سرمایه گذاری لازم در این طرح با مشارکت منابع مردمی تأمین خواهد شد که ضمن آباد کردن بخشهایی از مناطق خشک و کویری بهبهان می تواند تا حدود ۱۰۰ هزار تن کاغذ نیز در سال تولید کند.^(۲)

۱- علاوه بر کارخانه فوق تعدادی کارخانه کاغذ سازی نیز در کشور موجود است که کاغذهای مصرف شده را تبدیل به کاغذ بسته بندی یا کاغذ درجه ۲ می نمایند. در حال حاضر بخش عمده تولید کاغذ در کشور از نوع بسته بندی (نه چاپ و تحریر که دارای کاربرد فرهنگی است) می باشد.

۲- حسن عمده طرح مذکور، دولتی نبودن آن و مشارکت اهالی منطقه در آن است. با این ویژگی خاص، طرح مذکور می تواند یک الگو

جدول شماره (۱) - روند شاخصهای فرهنگی کشور در طی برنامه اول توسعه

متوسط نرخ رشد سالانه ۱۳۶۸-۷۲	۱۳۷۲	۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹	۱۳۶۸	واحد	
۴/۴	۹۳۳۴	۸۰۰۰	۹۱۰۰	۹۰۰۰	۷۸۴۸	عنوان	انتشار کتاب
۵/۲	۶۱	۵۸	—	—	—	میلیون نسخه	تیراژ کتاب
-۶/۸	۳/۷	۱/۱	۶	۷	۴/۹	میلیون جلد	تولید کتاب کودکان و نوجوانان
۲۵/۰	۴۸۸/۶	۴۵۰	۴۴۷	۲۴۰	۲۰۰	میلیون نسخه	تیراژ مطبوعات
۷۸	۱۲۵۰۰	۷۰۲۳	—	—	—	دقیقه	تولید فیلم
۶۲/۰	۹۶۵۰	۹۰۳۶	۳۸۰۰	۳۰۰۰	۱۴۰۰	مورد	اجرای نمایشهای تئاتری
۹/۸	۳۲۰	۳۰۰	۳۳۷	۲۱۵	۲۲۰	مورد	احیا و تعمیر بناهای تاریخی
							آموزشهای آزاد فرهنگی و هنری
۲۸/۳	۱۵۰۰	۱۴۵۹	۳۶۰	۶۵۰	۵۵۳	هزار نفر	کودکان و نوجوانان
۳۷/۵	۵۰	۴۸	۳۸	۱۷	۱۴	هزار نفر	آموزشهای آزاد هنری
۴۹/۴	۲۰	۱۷	۱۵	۶	—	هزار نفر	آموزش قاریان قرآن کریم

مأخذ: سازمان برنامه و بودجه، معاونت امور اقتصادی، گزارشهای اقتصادی سالهای ۷۲-۶۸

بحث پنجم - روند آموزش در سالهای ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۲

۱- درصد باسوادی جمعیت کشور از ۴۷/۵ درصد در سال ۱۳۵۵ به ۷۴/۱ درصد در سال ۱۳۷۰ افزایش یافته است (۲۶/۶ درصد افزایش). میزان افزایش درصد باسوادی در جمعیت زنان کشور معادل ۳۱/۶ درصد بوده است که از میزان افزایش درصد باسوادی در جمعیت مردان معادل ۱۰ درصد بیشتر می باشد.

۲- در نقاط شهری درصد باسوادی معادل ۱۶/۵ درصد در طی سالهای فوق افزایش یافته و به ۸۱/۹ درصد در سال ۱۳۷۰ رسیده است. میزان افزایش درصد باسوادی در نقاط روستایی حدود دو برابر نقاط شهری بوده است. به عبارت دیگر درصد باسوادی در نقاط روستایی با ۳۳/۲ درصد افزایش از ۳۰/۵ درصد در سال ۵۵ به ۶۳/۷ درصد در سال ۱۳۷۰ رسیده است (جدول شماره ۲).

۳- تعداد دانش آموزان کل کشور در طی سالهای ۶۸ تا ۷۲ با متوسط نرخ رشد سالانه ۵/۶ درصد افزایش یافته است. در سال ۱۳۷۲ در مجموع ۳۶/۶ درصد از کل دانش آموزان در روستاها و ۱/۴ درصد آنها نیز در مدارس غیر انتفاعی مشغول به تحصیل بوده اند (جدول شماره ۳).

۴- تعداد کل معلمان کشور از ۴۰۵ هزار نفر در سال ۱۳۶۸ به ۵۰۱ هزار نفر در سال ۱۳۷۲ افزایش یافته است. از کل معلمان در سال ۷۲، ۱۹۱ هزار نفر آنها در روستاها مشغول به تحصیل بوده اند. نسبت دانش آموز به معلم در کل کشور ۳۳ و در مدارس غیر انتفاعی حدود ۲۰ نفر است (جدول شماره ۴).

باشد. اساساً اکثر پروژه های تولید کاغذ در کشور به دلیل دولتی بودن با مشکل مواجه اند. (در این خصوص می توان مثالی از پروژه های سیمان کشور زد که پیشرفت پروژه سیمان شاهرود که با مشارکت عمومی مردم است، بسیار بیشتر از ۱۵ پروژه سیمان دولتی است که قدمت بعضی از آنها به حدود ۲۰ سال می رسد).

- ۵- تعداد کل کلاسهای دایر مدارس کشور با متوسط نرخ رشد سالانه ۵/۶ درصد از ۴۲۸ هزار کلاس در سال ۱۳۶۸ به ۵۳۳ هزار کلاس در سال ۷۲ افزایش یافته است (جدول شماره ۵).
- ۶- تعداد دانشجویان کل کشور با متوسط نرخ رشد سالانه ۱۵/۱ درصد در طی سالهای ۶۸ تا ۷۲ افزایش یافته است. میزان افزایش دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی بیش از دو برابر دانشجویان دانشگاههای دولتی بوده است و در سال ۱۳۷۲ معادل ۴۸/۱ درصد دانشجویان کشور در این دانشگاه مشغول به تحصیل بوده اند (جدول شماره ۶).
- ۷- نسبت به کل دانشجویان در هر یک صد هزار نفر جمعیت از ۸۴۸ در سال ۱۳۶۸ به ۱۳۳۶ در سال ۱۳۷۲ افزایش یافته است.
- ۸- در سال ۱۳۷۲ حدود ۳۳ هزار استاد در دانشگاههای دولتی و ۱۵ هزار استاد در دانشگاه آزاد اسلامی به تدریس اشتغال داشته اند. نسبت دانشجو به استاد نیز در بخش دولتی ۱۳ و در دانشگاه آزاد اسلامی ۲۵ دانشجو در مقابل یک استاد بوده است (جدول شماره ۷).
- مروری بر شاخصهای آموزشی (در سطوح آموزشی پرورشی و آموزشهای عالی) گویای دستاوردهای ارزنده نظام در طول سالهای پس از انقلاب، به ویژه در طول سالهای برنامه اول می باشد.

بحث ششم: نگاهی به برنامه دوم از زاویه شاخصهای فرهنگی

- هدفهای برنامه دوم در خصوص مقوله فرهنگ عمومی عمدتاً رشد فضائل بر اساس اخلاق اسلامی، هدایت جوانان و نوجوانان در عرصه های ایمان مذهبی و فرهنگ خودی، تقویت مشارکت عامه مردم در امور و ترویج و احترام به قانون، نظم اجتماعی و وجدان کاری می باشد.
- در برنامه دوم توسعه، برای نیل به هدفهای فوق راههای مختلفی پیش بینی شده است که مهمترین آنها را می توان به شرح زیر بیان نمود:
- سازماندهی و سیاستگذاری هماهنگ در امر فعالیتهای فرهنگی در زمینه های اخلاقی و معنوی جامعه.
 - افزایش کمی و کیفی تولید و پخش برنامه های صدا و سیما به عنوان دانشگاه عمومی کشور.
 - گسترش فرهنگ و ارزش کار و شایستگی های فردی و اجتماعی بر مبنای مشارکت عمومی.
 - پرورش روحیه مسؤلیت پذیری، نظم و انضباط و تعاون عمومی و همبستگی اجتماعی.
 - گسترش فرهنگ قناعت و صرفه جویی، دوری از تجمل گرایی و اسراف و تبذیر در بخشهای عمومی و خصوصی و ارائه الگوهای مناسب زندگی.
 - پرورش روحیه همبستگی ملی و احترام به قانون و ارزشهای انقلاب اسلامی، حفظ قداست خانواده و تقویت روحیه مسؤلیت پذیری و مشارکت در امور سیاسی و اجتماعی.
 - استمرار کمکهای مستقیم دولت به بخش فرهنگ و تقویت و توسعه آن.
 - تقویت تفکر و گرایشهای اسلامی، ایمان مذهبی و ترغیب به عمل صالح و تشویق به انجام فرائض دینی و تعظیم شعایر مذهبی.
 - معرفی ابعاد گوناگون سیره اهل بیت «علیهم الصلوه و السلام» به عنوان الگوهای متعالی رفتار

فردی و اجتماعی.

- توسعه نقش مردم در امور فرهنگی از طریق اصلاح قوانین و مقررات و روشها و حمایت‌های مالی و اعتباری از فعالیتهای فرهنگی.

- گسترش فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر.

- گسترش روح انتقادپذیری، سازندگی و خیرخواهی، تعاون و تفاهم و همبستگی در پیشرفت کلیه

امور.

- ایجاد زمینه‌های لازم جهت فعالیتهای سالم و سازنده فرهنگی، علمی، اجتماعی و همکاری همه

جانبه ملی.

- گسترش و تقویت و آموزش فرهنگ نظم و انضباط و قانون‌گرایی و رعایت اخلاق و حقوق و

ارزشهای اجتماعی در کلیه واحدهای جامعه و نهادها و ارگانهای کشور.

- همکاری همه جانبه دولت و ملت در گسترش روح تفاهم اجتماعی، وحدت و انسجام ملی

قانون‌گرایی، تبادل نظر و خیرخواهی و دلسوزی متقابل دولت و ملت.

در زمینه هدفهای کمی گفتنی است که مجموعاً ۱۴۶۰/۳ میلیارد ریال اعتبار جاری و ۶۸۹ میلیارد

ریال اعتبار عمرانی در طی سالهای برنامه دوم برای بخش فرهنگ و هنر پیش‌بینی شده است.

مجموع اعتبار جاری و عمرانی بخش تربیت بدنی و امور جوانان نیز به ترتیب ۴۱۹/۵ میلیارد ریال و

۷۳۹/۸ میلیارد ریال می‌باشد.

مروری اجمالی بر هدفهای برنامه دوم در خصوص ارتقای فرهنگ عمومی و اقدامهای اجرایی

پیش‌بینی شده برای تحقق آنها نشان می‌دهد که در برنامه دوم، به اهتمام مجلس شورای اسلامی، بهای لازم به

این مقوله داده شده است.

از طرف دیگر، هدفهای پیش‌بینی شده برنامه در خصوص ارتقای فرهنگ عمومی، همخوانی لازم را

با تاکیدات مقام معظم رهبری دارد. با این وجود، تحقق این هدفها به آسانی میسر نشده و اقدامهای همه

جانبه‌ای را از سوی دستگاههای سیاستگذار، تصمیم‌گیر و مجری می‌طلبد.

جدول شماره (۲) - درصد باسوادی بر حسب نقاط شهری و روستایی و جنس (درصد)

	۱۳۷۰			۱۳۶۵			۱۳۵۵		
	زن	مرد	مردوزن	زن	مرد	مردوزن	زن	مرد	مردوزن
نقاط شهری	۷۶/۸	۸۶/۷	۸۱/۹	۶۵/۴	۸۰/۴	۷۳/۱	۵۵/۶	۷۴/۴	۶۵/۴
نقاط روستایی	۵۴/۲	۷۲/۶	۶۳/۷	۳۶/۳	۶۰/۰	۴۸/۴	۱۷/۳	۴۳/۶	۳۰/۵
کل کشور	۶۷/۱	۸۰/۶	۷۴/۱	۵۲/۱	۷۱	۶۱/۸	۳۵/۵	۵۸/۹	۴۷/۵

مأخذ: مرکز آمار ایران، سالنامه آماری سال ۱۳۷۲

جدول شماره (۳) - تعداد دانش آموزان مقاطع تحصیلی مختلف در طی سالهای ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۰ (هزار نفر)

متوسط رشد سالانه ۶۸-۷۲	۱۳۷۲	۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹	۱۳۶۸	
۲/۸	۹۸۶۳	۹۹۳۷	۹۷۸۸	۹۳۷۰	۸۸۱۷	مقطع ابتدایی
۹/۷	۴۳۴۰	۴۰۰۰	۳۵۴۲	۳۲۳۳	۲۹۹۶	مقطع راهنمایی تحصیلی
۱۲/۱	۲۳۱۱	۲۱۰۹	۱۷۷۰	۱۵۸۹	۱۴۶۱	مقطع متوسطه عمومی*
۵/۶	۱۶۵۱۴	۱۶۰۴۶	۱۵۱۰۰	۱۴۱۹۲	۱۳۲۷۴	جمع کل دانش آموزان
۳/۲	۶۰۵۲	۵۹۷۶	۵۶۷۹	۵۵۴۵	۵۳۳۹	تعداد دانش آموزان روستایی
۶/۸	۷۶۴۶	۷۳۳۷	۶۸۳۹	۶۳۷۶	۵۸۷۱	تعداد دانش آموزان دختر
۱۶۱	۲۳۳	۱۳۲	۶۹	۲۸	۵	تعداد دانش آموزان غیر انتفاعی
—	۳۶/۶	۳۷/۲	۳۷/۶	۳۹/۱	۴۰/۲	درصد دانش آموزان روستایی از کل
—	۴۶/۳	۴۵/۷	۴۵/۳	۴۴/۹	۴۴/۲	درصد دانش آموزان دختر از کل
—	۱/۴	۰/۸	۰/۵	۰/۲	۰/۰۴	درصد دانش آموزان غیر انتفاعی از کل

* آمار دانش آموزان متوسطه در سالهای ۷۱ و ۷۲ شامل نظام جدید نیز می شود.
مأخذ: مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی، مجلس و پژوهش شماره نهم، خرداد ۱۳۷۳.

جدول شماره (۴) - تعداد معلمان و نسبت دانش آموز به معلم (هزار نفر)

متوسط رشد سالانه ۶۸-۷۲	۱۳۷۲	۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹	۱۳۶۸	
۵/۵	۵۰۱	۴۷۶	۴۵۰	۴۲۷	۴۰۵	تعداد کل معلمان
۳/۳	۱۹۱	۱۸۵	۱۷۸	۱۷۳	۱۶۸	تعداد معلمان روستایی
—	*	۶/۹	۳/۳	۱/۲	*	تعداد معلمان مدارس غیر انتفاعی
—	۳۹	۴۸	۶۱	۵۴	۵۵	تعداد معلمان حق التدریس
—	۳۳	۳۴	۳۴	۳۳	۳۳	نسبت دانش آموز به معلم در کل
—	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	نسبت دانش آموز به معلم در روستا
—	*	۱۹	۲۱	۲۳	*	نسبت دانش آموز به معلم در مدارس غیر انتفاعی

* آمار در دسترس نیست.
 مأخذ: به مأخذ جدول شماره ۳ مراجعه نمایید.

جدول شماره (۵) - تعداد کلاس و نسبت دانش آموز به کلاس (هزار کلاس)

متوسط رشد سالانه ۶۸-۷۲	۱۳۷۲	۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹	۱۳۶۸	
۵/۶	۵۳۳	۵۱۲	۴۸۹	۴۵۵	۴۲۸	تعداد کل کلاسها
۳/۷	۲۳۷	۲۳۴	۲۲۹	۲۱۴	۲۰۵	تعداد کلاسهای مدارس روستایی
—	۱۲	۵	۳	۱	—	تعداد کلاسهای مدارس غیر انتفاعی
—	۲۹	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	نسبت دانش آموز به کلاس در مقطع ابتدایی
—	۳۲	۳۳	۳۲	۳۳	۳۳	نسبت دانش آموز به کلاس در مقطع راهنمایی
—	۳۸	۳۷	۳۳	۳۴	۳۴	نسبت دانش آموز به کلاس در مقطع متوسطه عمومی
—	۲۵	۲۶	۲۵	۲۶	۲۶	نسبت دانش آموز به کلاس در روستا
—	۲۰	۲۴	۲۵	۲۸	—	نسبت دانش آموز به کلاس در مدارس غیر انتفاعی

مأخذ: به مأخذ جدول شماره ۳ مراجعه نمایید.

جدول شماره (۶) - تعداد انشجویان کل کشور

متوسط رشد سالانه ۶۸-۷۲	۱۳۷۲	۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹	۱۳۶۸	
۱۵/۱	۸۰۲۱۴۱	۶۷۸۰۶۰	۶۲۷۸۰۴	۵۳۴۹۸۹	۴۵۷۶۱۴	کل دانشجویان
۱۰/۳	۴۱۶۰۰۲	۳۷۴۷۳۴	۳۴۴۰۴۵	۳۱۲۰۷۶	۲۸۱۳۹۲	دانشجویان بخش دولتی
۲۱/۷	۳۸۶۱۳۹	۳۰۳۳۲۶	۲۸۳۷۵۹	۲۲۲۹۱۳	۱۷۶۲۲۲	دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی
—	۴۸/۱	۴۴/۷	۴۵/۲	۴۱/۷	۳۸/۵	در صد دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی از کل دانشجویان
—	۱۳۳۶	۱۱۵۷	۱۰۹۸	۹۶۳	۸۴۸	نسبت کل دانشجویان در هر صد هزار نفر جمعیت

مأخذ: به مأخذ جدول شماره ۳ مراجعه نمایید.

جدول شماره (۷) - تعداد اساتید و نسبت دانشجو به استاد

متوسط رشد سالانه ۶۸-۷۲	۱۳۷۲	۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹	۱۳۶۸	
۱۲/۷	۳۲۹۳۴	۳۰۲۶۲	۲۵۲۰۸	۲۳۳۷۶	۲۰۴۱۱	تعداد اساتید بخش دولتی
۲۶/۸	۱۵۱۹۰	۱۱۶۸۴	۸۴۶۵	۶۸۵۰	۵۸۷۲	تعداد اساتید دانشگاه آزاد اسلامی
—	۱۳	۱۲	۱۴	۱۳	۱۴	نسبت دانشجو به استاد در بخش دولتی
—	۲۵	۲۶	۳۳	۳۳	۳۰	نسبت دانشجو به استاد در دانشگاه آزاد اسلامی

مأخذ: به مأخذ جدول شماره ۳ مراجعه نمایید.